

tat, sovint treballant a partir de fonts periodístiques —escrites i audiovisuals— i de testimonis personals. El llibre és deutor també d'alguns estudis previs sobre la premsa clandestina i sobre els moviments obrers, mentre que una altra part important de la informació prové directament de les publicacions clandestines comentades, amb dades sobre la seva tirada, el seu format, els seus continguts, etc., repartides en la narració dels fets.

El llibre presenta també algunes dades, més difícils de trobar si no és a partir de testimonis directes, referides a l'estructura destinada a la publicació i a la difusió de premsa clandestina: des de com s'aconseguien els diners —entre les donacions més curioses al POUM hi ha les d'uns quàquers nord-americans—, i els equipaments sense despertar sospites —en algun cas les passaven, desmuntades, des de França—, fins i tot el sistema de repartiment —taxistes i maquinistes i fogoners de la Renfe repartien la *Sol*—, més algunes dades econòmiques —quant podia

costar una impremta; el preu, simbòlic, de les publicacions; etc. Finalment, el llibre inclou, en les darreres pàgines, un recull de fotografies d'algunes de les revistes clandestines i dels personatges més significatius que han anat apareixent al llarg del llibre.

Miquel Bové i Antoni Capilla s'endinsen en aquest llibre en el món de les organitzacions obreres i del que va ser el seu principal mitjà de cohesió interna i d'oposició a la dictadura: la premsa clandestina. Potser el mèrit principal del llibre és la seva contribució a afegir alguns elements nous a la crònica de l'oposició obrera al franquisme a partir dels testimonis directes de l'època (les persones i les publicacions), amb una narració que permet imaginar-se com era la vida clandestina. A l'altre costat de la balança es troba a faltar una interpretació que relacioni les activitats dels diferents moviments obrers, que reben un tractament poc homogeni.

Laura Bergés i Saura

RAMÍREZ, Txema

Gabinets de comunicación. Funciones, disfunciones e incidencia

Barcelona: Bosch Casa Editorial, Col·lecció *Bosch Comunicació*, núm. 15, 1995.

El paper i la incidència dels gabinets de comunicació en la producció de notícies i en el sistema informatiu actual, sobretot en les societats desenvolupades, és una de les qüestions més controvertides i polèmiques que afecten la tasca de periodistes i d'investigadors de la comunicació. Aquests òrgans, coneguts de forma general com a gabinets de comunicació o de premsa, han proliferat espectacularment a Catalunya i Espanya durant les últimes dues dècades, tant en l'àmbit empresarial i privat com, fonamentalment, en el si de les institucions i administracions públiques.

Malgrat això, encara són relativament poques les aportacions, tant acadèmiques

com professionalistes, que tracten de posar ordre en la discussió i d'enriquir el debat sobre aquest fenomen. Una de les referències bibliogràfiques més recents sobre el tema és la de Txema Ramírez, periodista i professor d'Informació Periodística Especialitzada de la Universitat del País Basc, qui aborda la qüestió d'una forma suggeridora i amb l'objectiu bàsic de potenciar-ne un debat molt més ric. Aprofitant la seva experiència professional a «una banda i a l'altra», és a dir, com a periodista en mitjans convencionals i en gabinets de comunicació, Ramírez ha reflectit la relació d'amor-odi que acostumen a generar aquests òrgans, aquestes «fonts informatives privilegiades». Si se'n

permet la llicència comparativa, l'autor aplica als gabinets la dualitat del Dr. Jeckyl i Mr. Hide, una visió que molts periodistes subscriurién plenament.

Com a fruit d'aquest enfocament dual, l'esquema bàsic del llibre de Ramírez es concreta en un «Manual de primers auxilis per a un Gabinet de Comunicació» i en un «Manual de prevenció davant d'un Gabinet de Comunicació». Aquest segon apartat inclou referències resumides d'algunes investigacions realitzades sobre la incidència i els efectes concrets d'aquests òrgans en la producció informativa, a més d'una síntesi final de l'exposició de l'autor en forma de reflexions que conviden a «un debat pendent». El primer «manual», en canvi, comença definint de forma potser massa resumida el paper, l'origen i l'evolució dels gabinets de comunicació, i passa després a una completa exposició d'esquemes, estructures i consells que s'haurien d'aplicar en la creació i el funcionament d'aquests òrgans per obtenir-ne la màxima operativitat. Aquesta primera meitat del llibre acaba amb un resum breu, i potser una mica limitat, de la tipologia de gabinets en funció dels seus recursos i de les institucions i empreses en què s'integren.

Al llarg d'aquest «manual de primers auxilis», l'autor se centra en allò que haurien de ser els diferents gabinets de comunicació i posa un èmfasi especial en les polítiques de comunicació global, unes dinàmiques que han de jugar necessàriament la comunicació interna amb l'externa. En aquest sentit, Ramírez critica que la comunicació en el marc intern d'empreses o institucions es troba encara en estat «embrionari» i que la majoria de les fonts informatives no creuen prioritarí millorar la comunicació dins de la seva pròpia estructura. L'autor comenta aportacions i esquemes que provenen fonamentalment del món empresarial, que plantegen la necessitat de canvis en la dinàmica jeràrquica i rígida d'empreses i d'institucions, i que fins fa poc temps eren

estratègies i «consells» desenvolupats quasi en exclusiva per assessories empresarials. En aquest apartat s'incideix en la importància de la preparació per assumir el paper de portaveu, l'aparició en els mitjans audiovisuals, els butlletins interns i els departaments de documentació i anàlisi de mitjans.

Pel que fa a la comunicació externa, la que tradicionalment es vincula més directament amb els gabinets de premsa o comunicació, l'autor reivindica l'ètica professional i destaca qüestions com les diferències entre informació i publicitat o propaganda, les rodes de premsa, la concertació d'entrevistes, l'estructuració dels comunicats de premsa i la desinformació i intoxicació informativa.

Aquesta visió moral i professional reivindicada pel professor basc s'accentua encara més en el «manual de prevenció» que conforma la segona meitat de l'obra, centrada en les disfuncions dels gabinets i en la seva influència en el procés informatiu actual. Temes com la supeditació a les fonts oficials, els canvis tecnològics i les seves «trampes», la dependència de certes fonts en la selecció de notícies i la conformació de l'agenda mediàtica són valorats críticament per Ramírez. L'exposició final de les dades més significatives de quatre investigacions —prou diferents tant pel que fa a l'àmbit com pel que fa als objectius i al rigor metodològic— sobre la incidència dels gabinets de comunicació intenta corroborar aquesta visió crítica i aportar dades concretes per a les reflexions que tanquen el llibre, i convida a un debat pendent sobre el present i el futur d'aquests òrgans.

Pel que fa a l'estil utilitzat per Txema Ramírez, l'obra fluctua entre l'ordre, la capacitat de síntesi i el rigor expositiu que haurien de caracteritzar les investigacions de tipus acadèmic, i l'exposició directa, dinàmica i fins i tot irònica que deixa entreveure més al periodista que al professor universitari. Aquesta altra dualitat, la formal, genera en ocasions una certa

superficialitat i la impressió que algunes afirmacions de l'autor es basen més en experiències professionals —alguns les definirien com a valoracions professionalistes— que en investigacions i estudis de reconegut valor metodològic, estadístic o científic —tot i que, també en aquest cas, podem trobar opinions divergents que qualifiquen moltes d'aquestes recerques com a científiques.

L'escriptura de l'obra resulta dinàmica i plena de suggeriments i d'ironia, tot i que el seu nivell de correcció podria ser més alt. El tarannà de l'exposició es concreta en l'ús d'una terminologia molt entenedora, pròpia dels textos informatius. Fins i tot les nombroses referències d'autors i d'investigadors de la comunicació —des de Ben Bagdikian fins a Mauro Wolf, passant per figures com Noam Chomsky, Junger Habermas, Denis McQuail, Gaye Tuchman o Teun Van Dijk— s'exposen de forma més periodística que acadèmica.

La bibliografia consignada per Txema Ramírez al final de l'obra no es conforma com una aportació exhaustiva sobre el tema, però sí que representa una notable varietat de fonts i de referències per aprofundir en les conseqüències d'un fenomen

que, com afirma el mateix autor, la investigació en comunicació no ha indagat de manera suficientment rigorosa. Les referències bibliogràfiques agrupen aportacions de figures internacionals de la *communication research* com les esmentades en el paràgraf anterior, obres de diversos professors i investigadors d'universitats espanyoles —Héctor Borrat, Pere Oriol Costa, Enric Saperas, Luis Núñez Ladeveze o José Luis Martínez Albertos, entre altres— i també articles, ponències, capítols i llibres d'experts vinculats amb la comunicació global en l'àmbit institucional i/o empresarial. En definitiva, el llibre de Txema Ramírez és una aportació molt vàlida i suggeridora al debat encara incipient sobre la funció que els gabinets de comunicació tenen i hauran de tenir en la producció informativa actual i futura. En un sistema comunicatiu cada dia més complex —i potser més desigual—, en què aquests òrgans tenen i tindran una incidència cada vegada més gran, a més de representar una de les sortides professionals amb més futur per als actuals estudiants de periodisme i de comunicació, cal parlar-ne molt més.

J. Vicenç Rabadán

FAULÍ, Josep

Les revistes culturals en català

Barcelona: Centre d'Investigació de la Comunicació de la Generalitat de Catalunya, 1995.

Les revistes culturals en català, publicat pel Centre d'Investigació de la Comunicació, és un títol que crea moltes expectatives i que ens fa preguntar fins a quin punt un llibre del format de la col·lecció «Informes» podrà abastar un tema tan ampli. El text, encapçalat per un pròleg del professor Joaquim Molas, s'obre amb una introducció explicativa de fins on ha d'aplegar la investigació. L'autor ens comenta que «els aspectes emprats per

limitar i precisar l'objecte» han estat l'aplicació selectiva del terme *cultural*, la limitació en la llengua emprada, l'abast geogràfic, els límits temporals i la valoració quantitativa. Aquesta explicitació, absolutament necessària en un treball de les seues característiques, és apuntada però no clarament definida.

Sabem que es tracta de publicacions periòdiques en llengua catalana i d'abast nacional, que hagen publicat algun núme-